

A EMOCIÓN DA HISTORIA NA OBRA DE XOSÉ MARÍA ÁLVAREZ BLÁZQUEZ

X. L. Méndez Ferrín

Calquera estudoso da obra de Xosé María Álvarez Blázquez se decata da presenza na súa obra do alento da emoción da historia que actúa como motor básico e que reúne na mesma persoa a hipersensibilidade do lírico e a arte de construtor de textos literarios sabios e complexos, a curiosidade sen límite polos feitos e cousas do pasado, mesmo polas nimiedades, e o alento e a ambición para comprender, ordenar e conceptualizar épocas e sucesos que el recibiu doutros historiadores en estado amorfo.

A primeira pegada que deixa na obra do noso autor este alento historicista é que Xosé María se mostra como o principal responsábel da idea de Historia da Literatura Galega comunmente aceptada e consensuada nos nosos días. A Historia da Literatura Galega é unha obra colectiva que Xosé María, co seu contributo múltiple, fixo máis nobre e sólida achegando a idea dunha cultura literaria en movemento no seo das correntes de transformación do corpo nacional galego. Neste senso construtivo, Álvarez Blázquez foi facendo achegas que amplificaron os horizontes cronolóxicos e valorativos da nosa historia literaria: non só descubriu textos senón que, eventualmente, practicaba neles a difícil técnica da atribución dos anónimos e considerábaos con criterios valorativos ou estéticos e así quedaron listos para robustecer os muros, nalgúns lenzos enfeblecidos ou derruídos, da nosa Historia Literaria. Son bos exemplos o da *Oda de Belmiro e Benigno* e o do *Entremés famoso sobre da pesca do río Miño*, textos que publica, estuda e atribúe o primeiro a Nicomedes Pastor Díaz con criterios de xeral aceptación pola crítica. Con estas obras, o noso autor ensínanos que hai produción galega anterior ao *Álbum de la Caridad* e que antes dos Precusores había inequivocamente outros Precusores e, digo eu, tras destes, outros que, nos sitúan, como acontece sempre que tratemos do Rexurdimento, no *Coloquio* e na paixón das orixes do P. Sarmiento, precursor á súa vez de Xosé María Álvarez Blázquez.

Ora como descubridor, ora como organizador, e sempre coa pena a punto para a pertinente nota crítica con criterios valorativos, Xosé María dá a luz en 1959 (Galaxia) o volume II da *Escolma de Poesía Galega* correspondente aos séculos XIV a XIX. Nesta obra fundamental, pártese do principio implícito de que hai literatura e aínda grande literatura neste período que chamamos “Séculos Escuros”.

Ata o traballo de Xosé M.º Álvarez Blázquez, os estudosos dos Cancioneiros, Carolina Michaëlis, J. J. Nunes, Rodrigues Lapa, Varnhagem, Teóphilo Braga, Pellegrini, Tavani, Celso Ferreira da Cunha, traballaron na disciplina filolóxica, no establecemento textual, no terreo da socialización histórica, na codicoloxía, na música, na xenealoxía, na

métrica, pero nunca se aventuraran na interpretación estilística e na lectura dos nosos trobadores medievais como autores dotados de individualidade que deben ser sometidos a crítica valorativa. Coma sen querer, desde logo sen énfase, Xosé María considera os nosos trobadores autores únicos dotados cada un de propiedades diferenciais diversas, comezando por ese Afonso o Sabio que o consenso necio privaba de orixinalidade. Naturalmente, a nova estilística, que era a ciencia da literatura e a metódica que privaba na hora da redacción dos textos críticos que acompañan os autores da *Escolma*, non é chamada en axuda por Xosé María e achamos que os seus xuízos críticos son os dun impresionista, polo que agora lle estamos ben agradecidos, e teñen unha frescura e contundencia que nos pon o corazón de pé.

Para Xosé María, as cántigas de amigo, popularizadas xunto con composicións líricas a-xenéricas de Afonso o Sabio, conforman o conxunto máis nobre e alto da nosa lírica medieval. Para el, o universo de escarnio e maldicir é de altísima importancia, pro de nivel xerárquico menor o cal se deduce do reducido número de composicións deste tipo recolleitas por el. As cántigas de amor nótanse, en xeral, non moi apreciadas polo noso autor e consideradas distantes da nosa sensibilidade contemporánea.

Poetas que permanecían escurecidos no ventre dos Cancioneiros ou mal representados nas antoloxías son literalmente descubertos e enfocados para a contemporaneidade por Xosé María.

Miñas donas e meus señores: existe unha certa tendencia académica a enxergar a literatura galega medieval como un todo compacto e sen evolución. Tal visión plana dos Cancioneiros non adoita reparar en que estes son parte dunha literatura, nacional e europea, e en que esa literatura ten unha historia.

Podería eu turrar do fío do tapiz crítico que Xosé María tecera coa súa erudición e perspicacia poética ao longo da vida. O resultado do seu traballo e da súa lealdade vital e intelectual a Galicia foi xurdio. Moito do sistema de valores e a historia da literatura galega tal como son comunmente aceptados foi ideado por Xosé María Álvarez Blázquez, singularmente no que se refire á poesía medieval e á literatura dos anos da Decadencia, pro non só.

Só quixera engadir que, así no tempo medieval como no que se vén chamando o dos Séculos Escuros, Xosé María non só cualificou e definiu literariamente senón que tamén, mediante un pertinaz e escravo labor de investigación, fixo xurdir do esquecemento, do pozo piago da ignorancia, da incuria producida pola colonización secular de Galicia, autores e textos dos que non sabemos nada ou que tiñamos menosprezados. A débeda que a nosa cultura contraeu con Xosé María é incalculábel.